

Næringsliv

Velferdsstat som krisemedisin

■ Den nordiske modellen får ros fra handelshøyskolene

Et internasjonalt forskerteam har studert den nordiske velferdsstaten og mener den har vist en forbløffende evne til å fornye seg og sette bedriftene i stand til hevde seg i den internasjonale konkurransen.

– Med den nye velferdsstaten har vi et fantastisk springbrett til den globale økonomien, sier forsker **Eli Moen** ved Handelshøyskolen BI.

Mange økonomer har latt seg overraske over hvor godt de nordiske landene har gjort det i møte med den stadig mer globale konkurransen. I toneangivende kretser i London og Washington er ikke høye skatter, store sosialutgifter, flate organisasjonsstrukturer, sterke fagforeninger og høyt lønnsnivå akkurat noen standardoppskrift på gode økonomiske prestasjoner. Men samtidig som globaliseringen har skutt fart og omstillingstakten i næringslivet verden over har økt, har de nordiske landene maktet ikke bare å holde følge med resten av verden, men å ligge i tet, og de kan vise til en rivende økonomisk utvikling de siste 10-15 årene. Små nordiske selskaper har mot alle odds hevdet seg i den internasjonale elitedivisjonen, og de nordiske landene ligger helt i toppen i rekke økonomirelaterte rangeringer, enten det er innovasjonsevne eller internasjonal konkurransekraft som måles (se figur).

«Hvis staten skal være med og løfte befolkningen opp til å bli frontløpere i innovative nettverk globalt, trenger vi en offensiv offentlig sektor som hele tiden er i forkant.»

Peer Hull Kristensen, Copenhagen Business School

Forskere ved en rekke nordiske handelshøyskoler og universiteter har gjennom det EU-støttede forskningsprosjektet Translearn (se tekstboks) studert de nordiske velferdsstatene og deres siste økonomiske meritter. De mener de har klart seg så bra i den internasjonale økonomien på grunn av, og ikke til tross for, velferdsstaten. Denne uken legger de frem funnene sine på en konferanse i Oslo.

Men det er ikke den tradisjonelle nordiske modellen (se tekstboks) som har klart brasene.

Forskerne mener velferdsstaten har forandret seg så mye at det nå er riktig å snakke om en helt ny, mer fleksibel og offensiv modell. De kaller dagens velferdsstat for «the Enabling Welfare State», den utrustende eller utviklende velferdsstaten. Og de mener at den representerer noe så nytt at den peker mot en fjerde økonomisk samfunnsmodell, ved siden av kapitalismen, sosialismen og den tradisjonelle sosialdemokratiske velferdsstaten.

Alvorlige kriser som i tur og orden har rammet de nordiske landene på 1980-tallet og 90-tallet, har bidratt sterkt til endringene. I stedet for å pøse på med mer av samme medisin som før, er man blitt mer etterspørselsorientert og tilbyr skreddersydde tjenester som hjelper enkeltpersoner og bedrifter med å tilpasse seg skiftende økonomiske tider.

På den måten er staten med på å ta sin del av risikoen for eksperimentelle og utprøvende forretningsmodeller, som er helt nødvendig for å mestre den globale økonomien.

Et aktivum

Professor **Peer Hull Kristensen** ved Copenhagen Business School viser til at den tradisjonelle velferdsstaten typisk har stått parat og fanget opp personer som blir arbeidsledige når markedet rammer dem.

– Det er den defensive måten. Men nå viser det seg at velferdsstaten er offensiv og aktivt stiller opp hele tiden, slik at folk virkelig har mulighet til å delta i et globalt næringsliv. Velferdsstaten viser seg å være den som gjør det mulig å leve i den eksperimentelle økonomien. I stedet for at den blir en kostnad, er den et aktivum, sier han.

Den nordiske modellen

Den nordiske modellen, eller den nordiske velferdsstaten, fikk sin form i tiårene etter Andre verdenskrig. Viktige elementer i modellen har vært sterke organisasjoner, sentraliserte lønnsoppgjør, et høyt lønnsnivå og små lønnsforskjeller, en aktiv arbeidsmarkedspolitikk og forøvrig en sjenerøs velferdsstat. Kritikere har ment at den har vært til hinder for økonomiske omstillinger og svekket konkurransekraften. Det har ført til en rekke reformer de siste tiårene.

Forskerne oppdaget for eksempel at nordiske ansatte er overraskende mobile, og gjerne blir sendt på kundemøter over alt i verden. I andre land ville bare eliten hatt råd og mulighet til dette. I Norden kan folk med alminnelige lønninger klare å kombinere familieliv med slike jobber, fordi velferdsstaten har bygd ut en infrastruktur for familiene som gjør det mulig.

– Ingen trodde det var mulig. Men så har det vist seg at små bedrifter og datterselskaper i så perifere land som våre likevel har klart å tilpasse seg de internasjonale omveltningene, kapret markedandeler og blitt globalt verdensledende, sier forsker Eli Moen ved Handelshøyskolen BI.

– Velferdsstaten er grunnmuren som støtter opp under fleksible og eksperimentelle organisasjoner. I den internasjonale konkurransen er det innovasjonsevne og omstillingsvilje som teller. Arbeidstakerne må hele tiden være innstilt på nye arbeidssituasjoner, nye arbeidsoppgaver og konstante rolleskifter, sier Moen.

Flexicurity

De nordiske landene har tilpasset seg nye tider på ulikt vis. I Danmark har arbeidsmarkedspolitikken som ble innført av den sosialdemokratiske statsministeren **Poul Nyrup Rasmussen** på 1990-tallet, fått betegnelsen «flexicurity». Begrepet henspiller på flexibility (fleksibilitet) og security (sikkerhet). Arbeidsgiver har stor fleksibilitet ved at det er rimelig enkelt å ansette og si opp ansatte. På den annen side sørger en aktiv arbeidsmarkedspolitikk, høye dagpengesatser og støtte til videreutdanning for at arbeidstakerne likevel har rimelig stor sikkerhet for inntekt og jobb – om ikke nødvendigvis samme jobb som de har fra før. Tanken er at arbeidsgiverne skal bli mer villige til å ansette flere, og arbeidstakere skal bli mer mobile og mer villige til å ta jobber som innebærer risiko og som er mer fremtidsrettet.

I Finland og Sverige er det først og fremst satsingen på forskning og utdanning som har bidratt til at næringslivet har klart å tilpasse seg den globale økonomien. Et tett samspill mellom næringsliv og utdannings- og forskningsinstitusjonene er karakteristisk for Sverige. Og Finland har gått enda lenger. Ved å etablere et forsknings- og teknologiråd ledet av statsministeren, er satsingen blitt løftet enda et hakk lenger opp og en enda mer spisset og omfattende satsing enn i nabolandet har vært mulig. Nokia er stjerneeksemplet på et selskap som virkelig har dratt nytte av velferdsstatens bidrag.

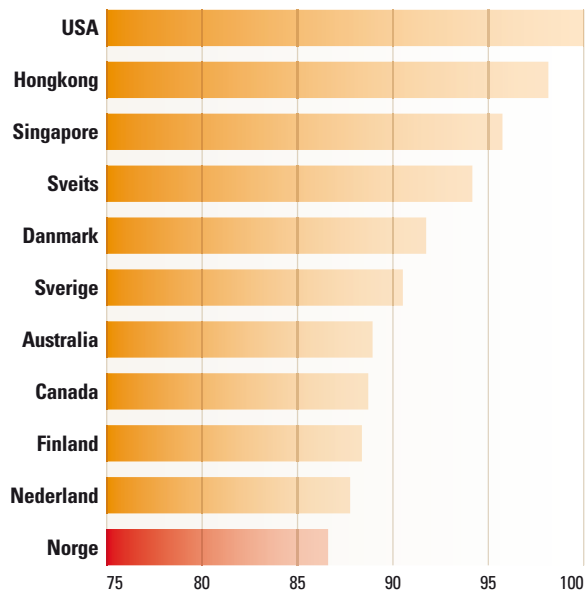
Høyteknologisk i Norge

I Norge trekkes Kongsberg-bedriftene frem som et

Inne blant topp 11

Figur

Tekst

International Institute for Management Development (IMD) sitt konkurransevnebarometer for 2009 er alle de nordiske landene inne blant de 11 beste.

Kilde: IMD

eksempel på bedrifter som har klart å bli verdensledende på sine områder.

Statseide Kongsberg Våpenfabrikk unngikk så vidt en dundrende konkurs i 1987 da det gjennom en akkord ble avvirket og splittet opp i en rekke høyteknologiske selskaper.

Undervannsddivisjonen ble etter hvert overtatt av amerikanske FMC Technologies, omdøpt til Kongsberg Offshore (senere Kongsberg Subsea Systems) og ble verdensledende innenfor sitt felt på undervannssystemer til petroleumsindustrien. Siden århundreskiftet har den norske delen av selskapet spilt en nøkkelrolle for veksten i det verdensomspennende konsernet. Energidivisjonen, og spesielt undervannsdelen i Kongsberg, har vært den viktigste vekstdriveren i hele konsernet. Fortune Magazine har fire ganger utpekt FMC til USAs mest respekterte og innovative leverandører av utstyr og tjenester til oljeindustrien, foran velkjente og etablerte selskaper som Schlumberger og Smith International.

I praksis endevendte det norske datterselskapet FMC og staket ut den strategiske kursen for det internasjonale konsernet.

– Oppkjøpet av Kongsbergs undervannsdelen ble avgjørende for den eksperimentelle forretningsmodellen som konsernet slo inn på. Inntil overtakelsen var FMC drevet som et tradisjonelt industriselskap. At selv perifere bedrifter eller dat-

terselskaper kan spille en strategisk rolle i globale sammenhenger, tyder på at eierskapet ikke er av avgjørende betydning for en bedrifts forretningsutvikling. I den globaliserte økonomien skifter det hele tiden. Utviklingspotensialet ligger i de ansattes kompetanse og i hvor fleksibel organisasjonen er, sier Eli Moen.

Hun mener Norge ligger etter de andre nordiske landene når det gjelder næringspolitikk, etterutdanning og forskning. Men hun registrerer at bedrifter, som Kongsberg-avleggerne, kompenserer for dette ved å samarbeide tett med krevende kunder og andre forretningspartnere globalt.

– Det grunnleggende nye er at vi har fått en rekke ekstremt innovative, kunnskapsintensive høyteknologiske bedrifter som er blitt verdensledende på sine felt. Det handler om bedrifter som styres ut fra en helt annen logikk enn den råvarebaserte norske industrien, og det er oppsiktsvekkende hvor godt de gjør det etter at de har slått inn på den nye veien, sier Moen.

Vil ha frontløpere

Selv om forskerne hyller den nye velferdsstaten, er det mye som kan forbedres, og ikke bare i Norge.

– Det gjelder hele tiden å være oppdatert på hva behovet er. Diskusjonen i de nordiske landene går gjerne på hvordan man kan spare og gjøre offentlig sektor mer effektiv som leverandør av bestemte varer. Men hvis staten skal være med og løfte befolkningen opp til å bli frontløpere i innovative nettverk globalt, trenger vi en offensiv offentlig sektor som hele tiden er i forkant og i utvikling. I stedet for å diskutere hvordan kostnader kan kuttes gjennom konkurranseutsetting og standardløsninger, bør man diskutere hvordan offentlig sektor kan bli bedre til å kombinere ulike tjenester som løfter enkeltmennesker, sier **Peer Hull Kristensen**.

Forskerne peker på at det ikke alltid er de opplagte løsningene som er de beste. I Finland har man satset tungt på forskning og utvikling, og det finske innovasjonssystemet har fått mange lovord. Men

Translearn

- Forskningsprosjektet: Transnational learning through local experimenting: the creation of dynamic complementarities between economy and society
- Sluttrapporten: New Modes of Globalizing: Experimentalist Forms of Economic Organization and Enabling Welfare Institutions - Lessons from the Nordic Countries and Slovenia.
- Forskere fra seks handelshøgskoler og universiteter i Finland, Danmark, Sverige, Norge og Slovenia har deltatt. Fra Norge: Eli Moen ved Handelshøgskolen BI og **Åge Mariussen** ved Nifu Step.
- Sluttkonferanse ble holdt i Finland i mars. Denne uken legges resultatene frem i Oslo
- Internett: <http://project.hkkn.fi/translearn>

nå pågår det en diskusjon i Finland om hvorvidt deres innovasjonssystem kan være en hemsko.

– Det gjør Finland mer orientert mot sine egne institusjoner, i stedet for at man spiller på de mange andre innovative miljøene rundt omkring i verden, sier Peer Hull Kristensen.

Translearn-forskerne mener også det kan være grunn til å sette spørsmålsteget ved skoledebatten i Norden. Elevenes dårlige resultater i skoletesten Pisa har sjokkert og skapt debatt både i Norge, Danmark og Sverige. Men forskerne viser til at man i Finland er omtrent like bekymret for finske elevers mangel på kreative evner som dansker og nordmenn er bekymret for sine elevers lese- og regneferdigheter. De advarer derfor mot en skoledebatt hvor de ”dårlige” skolene henges ut. I stedet bør debatten handle om hvordan man kan bygge opp en skole som utvikler både kreative evner og ferdigheter i blant annet lesing og regning. ■

Redaksjonen Mandag Morgen
Sveinung Engeland
 sveinung@mandagmorgen.no

Mandagmorgen

ETTERRETNINGER

www.etterretninger.no – din lenke til verden

Mandag Morgens etterretninger er din lenke til nyheter, kunnskap, tendenser og meninger fra hele verden. Her samler våre journalister og researchere oppdaterte innspill og ny kunnskap fra anerkjente tenketanker, blogger og nyhetsmedier – til innsikt og inspirasjon.